

İstihbarat Çalışmaları ve Araştırmaları Dergisi

Journal of Intelligence Research and Studies

Ocak 2024, Cilt: 3, Sayı: 1, ss.45-69

January 2024, Volume: 3, Issue: 1, pp.45-69

ISSN 2822-3349 (Basılı/Print)

ISSN 2822-3357 (Çevrimiçi/Online)

Makaleye ait Bilgiler / Article Information

Araştırma Makalesi / Research Article

Makale Başvuru Tarihi / Application Date: 18 Aralık 2023 / 18 December 2023

Makale Kabul Tarihi / Acceptance Date: 13 Ocak 2024 / 13 January 2024

Makalenin Başlığı / Article Title

PYD/YPG Terör Örgütünün Sinemacılık Hevesi: İkincil Kaynak Antropolojik İstihbarat

PYD/YPG Terrorist Organisation's Cinematic Ambitions: Secondary Source Anthropological Intelligence

Yazar(lar) / Writer(s)

Zafer YILMAZ

Atıf Bilgisi / Citation:

Yılmaz, Z. (2024). PYD/YPG Terör Örgütünün Sinemacılık Hevesi: İkincil Kaynak Antropolojik İstihbarat. *İstihbarat Çalışmaları ve Araştırmaları Dergisi*, 3(1), ss.45-69, DOI: <http://dx.doi.org/10.29228/icad.24>

Yılmaz, Z. (2024). PYD/YPG Terrorist Organisation's Cinematic Ambitions: Secondary Source Anthropological Intelligence. *Journal of Intelligence Research and Studies*, 3(1), pp.45-69, DOI: <http://dx.doi.org/10.29228/icad.24>

Terörizm ve Radikalleşme ile Mücadele Araştırma Merkezi Derneği

Research Center for Defense Against Terrorism and Radicalization Association

Adres/Address: Beytepe Mah. Kanuni Sultan Süleyman Bulvarı 5387. Cadde
No:15A D:58

06800 Çankaya/Ankara

www.icadergisi.com

e-posta/e-mail: editor@icadergisi.com

PYD/YPG TERÖR ÖRGÜTÜNÜN SİNEMACILIK HEVESİ: İKİNCİL KAYNAK ANTROPOLOJİK İSTİHBARAT

Zafer YILMAZ *

ÖZET

PYD/YPG terör örgütü, sözde Rojava adını verdiği Kuzey ve Doğu Suriye'de bir terör devletçliği kurma çabasını sürdürmektedir. Bilhassa savunma ve asayiş alanlarında devletçiliğin belirli bir yol aldığı analiz edilmektedir. Fakat PYD/YPG terör örgütünün kültür ve sanat alanında gerçekleştirdiği faaliyetler, Türk akademisinde henüz araştırılmamıştır. Terör örgütünün, devletçiliğin kurulması ve sürdürülmesinde etkili olabilecek iç ve dış propaganda, tarih yazıcılığı, kimlik ve kültür inşası gibi faaliyetlere önem verdiği görülmektedir. Terör örgütünün 2015 yılında bölgede kurduğu Rojava Film Komünü (Komina Film a Rojava - KFR), şimdiki kadar çok sayıda kısa film ve belgesel, uzun metrajlı filmler ve iki televizyon dizisi çekmiştir. Görsel ve işitsel anlatılar PYD/YPG'nin anlam dünyasını ve gelecek tasavvurunu yorumlamada ikincil kaynak antropolojik istihbarat üretme fırsatı sunmaktadır. Antropolojik istihbarat antropolojik metotlar ve kavramlar rehberliğinde sosyo-kültürel alanda bilgi üreten bir istihbarat toplama disiplini. Antropolojik istihbarat saha araştırmaları gibi birincil kaynaklar yanında, roman, öykü, film gibi ikincil kaynaklar üzerinden de yorumsamacı biçimde yapılabilmektedir. Bu çalışmada KFR'nin 4 uzun metraj kurgu filmi antropolojik istihbaratın bakış açısından, nitel içerik analizi yöntemiyle ele alınmıştır. PYD/YPG terör örgütünün Kuzey ve Doğu Suriye'deki hedef devletçiliği için anlatı, tarih yazıcılığı ve kimlik inşası imkân ve kabiliyetleri yorumlanmıştır. Çalışmada¹ terör örgütünün sosyo-kültürel anlamda Suriye'de devlet kurma ve sürdürülebilir kabiliyetinin olmadığı, filmlerin esas olarak Türkiye'ye karşı bir sözde intikam anlatısı inşa ettiği öne sürülmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Antropolojik İstihbarat, Anlatı, Tarih Yazıcılığı, Kimlik İnşası, PYD/YPG.*

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi, Yeni Medya ve İletişim Bölümü, zaferyilmaz@ogr.bandirma.edu.tr, ORCID: 0000-0002-0348-8238

Makale Başvuru Tarihi / Application Date: 18 Aralık 2023 / 18 December 2023

Makale Kabul Tarihi / Acceptance Date: 13 Ocak 2024 / 13 January 2024

¹ Bu makale 01-03 Aralık 2023 tarihleri arasında düzenlenen III. Uluslararası Hitit Güvenlik Çalışmaları Kongresi'nde sunulan aynı isimli bildiri temel alınarak yazılmıştır.

PYD/YPG TERRORIST ORGANISATION'S CINEMATIC AMBITIONS: SECONDARY SOURCE ANTHROPOLOGICAL INTELLIGENCE

ABSTRACT

The PYD/YPG terrorist organisation continues its efforts to establish a terrorist state in Northern and Eastern Syria, the so-called Rojava. It is analysed that the state has made a certain progress especially in the fields of defence and public order. However, the activities of the PYD/YPG terrorist organisation in the field of culture and art have not yet been researched in Turkish academia. It is seen that the terrorist organisation attaches importance to activities such as internal and external propaganda, historiography, identity and culture construction that can be effective in the establishment and maintenance of the statehood. The Rojava Film Commune (Komîna Fîlm a Rojava - KFR), established by the terrorist organisation in the region in 2015, has so far produced numerous short films and documentaries, feature films and two television series. Audio-visual narratives offer the opportunity to produce secondary source anthropological intelligence to interpret the PYD/YPG's world of meaning and vision of the future. Anthropological intelligence is an intelligence gathering discipline that produces information in the socio-cultural field under the guidance of anthropological methods and concepts. Anthropological intelligence can be conducted interpretatively through primary sources such as field research as well as secondary sources such as novels, stories and films. In this study, four feature-length fiction films of the KFR were analysed from the perspective of anthropological intelligence through qualitative content analysis. The assets and capabilities of narrative, historiography and identity construction for the target state of the PYD/YPG terrorist organisation in Northern and Eastern Syria are interpreted. This study argues that the terrorist organization does not have the socio-cultural ability to establish and sustain a state in Syria and that the films mainly construct a narrative of so-called revenge against Türkiye.

Keywords: *Anthropological Intelligence, Narrative, Historiography, Identity Construction, PYD/YPG.*

GİRİŞ

PYD/YPG, Suriye'de Kürtlerin belirli bir çoğunlukla yaşadığını iddia ettiği bölgelerde özerk bir yönetim kurmayı amaçlayan bir terör örgütüdür. PYD, PKK'nın Suriye koludur ve Türkiye tarafından da terör örgütü olarak tanımlanmaktadır. YPG, PYD'nin silahlı kanadıdır ve 2011 yılında Suriye'de iç savaşın başlamasıyla birlikte ülkenin bazı bölgelerinde kontrolü ele geçirmiştir. YPG, Rojava adını verdiği bu bölgelerde kantonlar ve federasyonlar ilan etmiş, ancak bunlar uluslararası alanda tanınmamıştır. YPG, Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) desteğiyle DAİŞ'e karşı mücadele ediyor görüntüsüyle Suriye Demokratik Güçleri (SDG) adlı bir ittifak oluşturmuştur. SDG, YPG'nin yanı sıra kimi Arap, Süryani, Türkmen

ve Çerkez grupları da içerdiğini iddia etmektedir. SDG süreç içerisinde, DAİŞ'in elindeki Rakka, Münbiç, Tabka ve Deyrizor gibi şehirleri ele geçirmiştir. Buna karşılık Türkiye, 2018 yılında Afrin'i, 2019 yılında ise Tel Abyad ve Resulayn'ı YPG'den almak için Fırat Kalkanı, Zeytin Dalı ve Barış Pınarı askeri operasyonlarını düzenlemiştir (Acun ve Görücü, 2023). Mevcut durumda Türk Silahlı Kuvvetleri ve Özgür Suriye Ordusu söz konusu harekât bölgelerinde kontrolü elinde tutmaktadır.

PYD/YPG terör örgütü, ABD'nin sağladığı güvenlik şemsiyesi altında halen Kuzey ve Doğu Suriye Özerk Yönetimi adını verdiği sözde siyasal kimlikle bölgede politik ve askeri bir güç olarak varlığını sürdürmektedir. Sözde Rojava da denilen bu bölge, Suriye'nin toplam yüzölçümünün yaklaşık yüzde 28'ini ve petrol rezervlerinin yüzde 90'ını kapsamaktadır (Korgun, 2021). PYD/YPG, Suriye'nin geleceğine ilişkin siyasi çözüm arayışlarında da rol oynamak istemektedir. Ancak Suriye rejimi, Türkiye ve Rusya, terör örgütünün bu talebini kabul etmemektedir. Buna rağmen PYD/YPG, ABD'nin desteğine güvenerek bölgedeki nüfuzunu korumaya çalışmaktadır.

Terör örgütünün siyasal ve askeri gelişimi dikkatle takip ediliyor olsa da, PYD/YPG'nin sözde Özerk Yönetim bölgesi içerisinde kültür ve sanat alanında yürüttüğü faaliyetler Türk akademisinde henüz incelenmemiştir. Oysa PYD/YPG'nin terör devletçığının kurulması ve sürdürülmesinde iç ve dış propaganda boyutlarıyla işlevsel olabilecek söz konusu faaliyetlere büyük önem verdiği gözlenmektedir. Nitekim terör örgütünün 2015 yılında bölgede kurduğu Rojava Film Komünü (Komîna Film a Rojava - KFR) isimli yapılanma şimdiye dek çok sayıda kısa film ve belgesel, bunun ötesinde uzun metraj kurgu filmler ve iki de televizyon dizisi çekmiştir.

Bu çalışmada, örneklem olarak KFR'nin 4 uzun metraj kurgu filmi antropolojik istihbaratın kimi kavramları ışığında ve nitel içerik analizi yöntemiyle ele alınmıştır. Seçilen filmlerin yapım süreçleri, içerikleri ve aldığı etkileşimler analiz edilerek PYD/YPG terör örgütünün Kuzey ve Doğu Suriye'de inşa gayreti güttüğü terörist devletçığın kurulması ve sürdürülmesine dair anlatı, tarih kurgusu ve kimlik inşası boyutlarındaki imkân ve kabiliyetleri yorumlanmıştır. Antropolojinin anlatı, tarihçilik ve kimlik kavramları sayesinde terörist örgütün devletleşme hedefindeki zihinsel evreni ve anlam dünyası ortaya konmuştur.

Çalışma PYD/YPG'nin sahip olduğu anlatı, tarih ve kimliğe dönük anlam haritasında terör devletini inşa etme ve devam ettirme yeteneğinin bulunmadığı, nitekim incelenen filmlerin esas itibarıyla Türkiye'den Hendek yenilgisinin öcünü alma hikâyesiyle sınırlı kaldığı öne sürmektedir. Bununla birlikte terör örgütünün sinema filmleriyle özgüvenini artırdığı, propaganda biçimlerini çeşitlendirdiği ve sonuç olarak KFR yapılanmasının işlevsiz kılınması gereği savunulmaktadır.

1. KURAMSAL TARTIŞMA: NEDEN ANTROPOLOJİK İSTİHBARAT?

Etnografik İstihbarat (ETHINT), Kültürel İstihbarat (CULINT) ve Antropolojik istihbarat kavramları, sosyal bilimlerin istihbarat faaliyetleriyle ilişkisini ifade eden terimlerdir. Bu kavramlar arasındaki farklar ve benzerlikler, istihbaratın amacı, yöntemi ve kaynağına göre değişebilir.

ETHINT, bir topluluğun kültürel özelliklerini, davranışlarını, inançlarını, değerlerini ve ilişkilerini bizzat o kültürün içinde bulunarak anlamaya çalışan etnografik yöntemler kullanır. CULINT, o topluluğun kültürünü tanıma ve anlama yeteneği olarak tanımlanabilir. Antropolojik istihbarat ise, bir kültürü bütünlüklü olarak anlamak için antropolojik bilgi ve yöntemlerin istihbarat faaliyetlerine entegre edilmesidir. Bu kavramlar arasındaki temel fark, ETHINT'in daha çok veri toplama ve kısmen analiz etme sürecine odaklanması, CULINT'in daha çok bireysel veya kurumsal bir yetkinlik olarak ele alınmasıdır. Antropolojik istihbarat, bir topluluğa dâhil olan insanların doğaya rağmen yapıp ettikleri her şeyi esas almasıyla, ETHINT ve CULINT'den ayrı olarak, hem veri toplama ve analiz etme hem de kültürel farkındalık ve duyarlılık geliştirme yönlerini içeren daha kapsamlı bir kavramdır.

CULINT, istihbarat raporları, kamuya açık kaynaklar ve saha araştırmaları gibi çeşitli kaynaklardan bilgi toplayarak yapılır. ETHINT, bir kültürü o kültürün mensupları gibi yaşayarak anlamaya çalışan saha araştırmalarını temel alır. Antropolojik istihbarat içinde etnografi gibi ETHINT ve CULINT'in yöntemlerini de kapsayabilen çok çeşitli, nitel, nicel ve hibrit metotlar kullanır ve bir toplumun kökenini, yapısını, dinamiklerini, ilişkilerini ve değişimlerini bütünlüklü olarak anlamayı amaçlar. ETHINT, CULINT'in alt kümesidir; antropolojik istihbarat bir yanıla ETHINT ve CULINT'e temel oluşturabilirken diğer yanıla ETHINT ve CULINT'den daha holistik bir bakışa sahiptir.

CULINT, kültürel bilgi ve yeteneği istihbarat faaliyetleriyle birleştirir. İstihbarat toplama sürecinde niceliksel ve niteliksel verilerin yanı sıra kültürel verilerin de dikkate alınması CULINT olarak bilinir. Bir toplumun kültürel özellikleri, farklılıkları ve ortaklıkları, kültürel bilgi olarak adlandırılır. Kültürel bilgi, belirli bir topluluk hakkında elde edilen teorinin pratiğe dönüştürülmüş halini veya başka bir deyişle kültürel yeteneği temsil eder. CULINT, istihbarat toplama sürecinde kültürel faktörlerin belirleyici bir rol oynadığı durumlarda, kültüre ilişkin tüm bu kavramların operasyonlarda kullanılmasına izin veren önemli bir istihbarat disiplini olarak karşımıza çıkmaktadır. İstihbarat uzmanlarının kültürel çeşitliliği anlamasına ve değerlendirmesine yardımcı olur. Genellikle belirli bir coğrafi bölgedeki kültürel değişimleri, toplumsal dinamikleri ve kültürel yapıları analiz etmeyi amaçlar. CULINT, istihbarat analistlerinin kültürel bilgiye erişimini, becerilerini ve analizini kolaylaştırmayı hedefler. İstihbarat analistlerinin kültürel empati, iletişim, adaptasyon ve çözümlenme becerileri, CULINT yoluyla geliştirilebilir. CULINT, özellikle asimetrik tehditlere karşı mücadelede, hedef toplumun kültürel hassasiyetlerine ilişkin farkındalık sağlayarak terörizme sağlanan desteğin önlenmesinde önemlidir. Kültürel İstihbarat, aynı zamanda, hedef toplumun kalplerini ve zihinlerini kazanmak, onlarla işbirliği yapmak, güvenlik ortamını iyileştirmek ve istikrarı sağlamak için de gereklidir (Gavriel, 2014, ss. 19-25).

ETHINT, etnografik yöntemlerle elde edilen verilerin istihbarat amaçlı kullanılmasıdır. Etnografik yöntemler, gözlem, görüşme, katılım, doküman analizi gibi nitel araştırma tekniklerini içerir. ETHINT, özellikle kültürel olarak farklı toplumların davranışlarını, değerlerini, inançlarını, normlarını ve ilişkilerini anlamak için kullanılabilir. ETHINT, istihbarat analistlerinin hedef toplumun içine girmesini, onlarla etkileşim kurmasını ve güven kazanmasını gerektirir. Bu şekilde, istihbarat analistleri, hedef toplumun bakış açısını, güdülerini, beklentilerini ve sorunlarını daha iyi kavrayabilir. ETHINT, aynı zamanda, hedef toplumun sosyal yapısını, liderlerini, gruplarını, ağlarını, rollerini ve etkileşim biçimlerini de ortaya çıkarabilir. ETHINT, istihbarat toplama sürecinde nitelikli, derinlemesine ve zengin bilgi sağlayabilir. Ancak, ETHINT'in bazı dezavantajları da vardır. Bunlar, etnografik yöntemlerin zaman alıcı, maliyetli, riskli ve etik sorunlara açık olmasıdır. Ayrıca, etnografik verilerin analizi, yorumlanması ve sunumu da zorluklar içerebilir. Etnografik veriler, genellikle, niceliksel veriler kadar kesin, objektif, güvenilir ve geçerli olmayabilir. ETHINT, istihbarat

analistlerinin kişisel görüşleri, önyargıları, duyguları ve değerleri tarafından etkilenebilir (Renzi, 2006, ss. 184-185).

Antropolojik istihbarat, antropolojik kavramlar, yöntemler ve veriler kullanarak insanların kültürel, sosyal, politik ve psikolojik özelliklerini, davranışlarını, güdülerini ve ilişkilerini anlama ve analiz etme çabasıdır (Kriebel, 2015, s.72). Bir başka ifadeyle antropolojik istihbarat, antropolojinin metodoloji ve kavramlarını değerlendirerek sosyo-kültürel alanda bilgi üreten bir istihbarat toplama disiplindir (Dedemen, 2011, s.27). Bu disiplin, insanların davranışlarını, değerlerini, inançlarını, geleneklerini ve yaşam tarzlarını anlamak için başta etnografi olmak üzere, alan çalışması, gözlem, mülakat ve diğer nitel yöntemleri kullanır.

Antropolojik istihbarat, özellikle küreselleşmenin, göçmenliğin, terörizmin ve etnik çatışmaların güvenliği tehdit ettiği günümüz dünyasında önem kazanmaktadır. Antropolojik istihbarat, istihbarat toplama ve analiz süreçlerinde pozitivism ve post-pozitivism arasında bir denge sağlamaya çalışır. İstihbarat, pozitivist görüşe göre nesnel, bilimsel ve ampirik olmalıdır. Ancak post-pozitivist görüş, istihbaratın öznel, yorumlayıcı ve eleştirel olması gerektiğini savunur. Antropolojik istihbarat, bu iki paradigmanın hem doğruluğunu hem de anlamlılığını artırmayı amaçlar (Dedemen, 2022, s. 116-118).

Antropolojik istihbarat, istihbarat toplama süreci boyunca işe koşulabilecek bir yetenektir. Örneğin, istihbarat ihtiyacının belirlenmesi, bilgi toplama, analizi ve değerlendirme süreçleri antropolojik yöntemler kullanılarak gerçekleştirilebilir. Antropolojik istihbarat, geleneksel istihbarat yöntemlerinin yetersiz kaldığı durumlarda özellikle kritik öneme sahiptir. Antropolojik istihbarat, bir çatışma bölgesindeki yerel halkın davranışını anlamak, bir terör örgütünün güdülerini ve hedeflerini belirlemek veya bir yabancı ülkenin kültürel kodlarını çözmek için taktik, operatif ve stratejik düzeylerde değerlendirilebilmektedir.

Bununla birlikte ETHINT ve CULINT, örneğin ABD doktrininde birleşik istihbarat sürecine eklenen, taktik ve harekât düzlemlerinde işlevsel olabilen, ilave yeteneklerdir. CULINT, kültürel bilgiyi düşman, operasyonel ortam ve operasyonel planlama kaygıları üzerindeki etkilerini değerlendirmek veya yorumlamak için inceler (Department of Defense, 2014, ss. 3-1, 3-2, 3-3). Kültürel bilgi üretmekten ziyade kültürün ve insanlık durumunun etkilerini anlamayı amaçlar. Düşman enformasyon

operasyonlarının etkinliğini değerlendirebileceği gibi, sahadaki mevcut kuvvetlerin olası hareket tarzlarının yerel tepki veya sonuçlarını da analiz edebilir. Kültürel bilgi aynı zamanda yerel toplumsal yapının, yerel kültürel değerlerin ve algıların operasyonları nasıl etkileyebileceğini anlamak için de işlevsel olabilir. Dolayısıyla ABD askeri istihbarat organizasyonunda CULINT en fazla operasyonel düzeyde ele alınan bir disiplindir.

Aynı biçimde ETHINT de tipik Amerikan pozitivizmi, dar pratikçiliği ve işlevselciliği ile istihbarat örgütlenmesinin yan kollarında sınırlandırılmış bir konumdadır. Hatta Gavriel, ETHINT ve CULINT arasında pratik bir işbölümü öngörmektedir: Birleşik istihbarat için ETHINT etnografik veri toplayacak, etnografik veriler de yine birleşik istihbaratın işlenmesi aşamasında kültürel bilgiye dönüşecektir. Kültürel bilgi ise ancak birleşik istihbaratın analiz ve üretim aşamasında, CULINT marifetiyle operasyonel seviyede iş görecektir (2014, ss. 37-40).

Antropolojik istihbarat, kültürel görelilik (relativizm) ilkesine dayanmaktadır. Bu ilke, bir toplumu kendi kültürel değerleri ve normları çerçevesinde anlamayı ve değerlendirmeyi gerektirir. Bu sayede, etnosentrizm (etnik ve kültürel benmerkezcilik) ve önyargıların önüne geçilebilecektir (Paleček ve Risjord, 2013, ss. 11-13). Nitekim antropolojik istihbarat kültürel analizlerde derinlemesine anlayış sağlamak ve insan davranışlarının altında yatan kültürel faktörleri ortaya çıkarmak için antropolojik yöntemlerin kullanılmasını vurgular. İstihbarat toplama sürecinde kültürel bağlamın önemini vurgulayarak, toplumların ve grupların davranışlarının anlaşılması için antropolojik bakış açısını önemser. ETHINT ve CULINT, genellikle belirli bir hedefe veya amaca odaklanırken, antropolojik istihbarat daha genel bir bakış açısıyla ve daha geniş bir zaman diliminde insan davranışını ve toplumu anlamakla ilgilenir.

Antropolojik istihbarat bağlam ve anlama yaptığı vurguyla ve holistik bakış açısıyla asimetrik tehditlere karşı mücadelede etkili bir araç olabilecektir. Asimetrik tehditler, geleneksel askeri istihbarat yöntemleriyle tespit edilmesi ve önlenmesi zor olan, devlet dışı aktörler tarafından gerçekleştirilen saldırılardır (Gray, 2002). Bu tür saldırıların arkasında yatan kültürel, sosyal, siyasi ve ideolojik motivasyonları anlamak için antropolojik istihbarat öne çıkmaktadır. Sonuç olarak, antropolojik istihbarat, günümüzün karmaşık ve değişken güvenlik ortamında, kültürün önemli bir faktör olduğu gerçeğini kabul eden ve bunu istihbarat faaliyetlerine yansıtan bir kavramdır.

Toplu bir bakışla antropolojik istihbaratın öne çıkan unsurları ve süreçleri şunlar olmaktadır:

Kültürel görelilik: Antropolojik istihbarat, kültürel görelilik ilkesini temel alır. Bu sayede istihbaratçıların kendi kültürel önyargılarını bir kenara bırakarak hedef topluluğun kültürünü, o kültürün değerleri çerçevesinde değerlendirmelerini sağlar. Böylelikle daha doğru ve tarafsız istihbarat üretimi mümkün olabilecektir.

Daha derinlemesine anlayış: Antropolojik istihbarat, geleneksel istihbarat toplama yöntemlerinin ötesine geçerek insanların davranışlarını, değerlerini, inançlarını ve yaşam tarzlarını belirli bağlamlar içerisinde ve daha derinlemesine anlamaya imkân verir. Bu, daha doğru tahminler yapılmasına ve etkin kararlar verilmesine yardımcı olabilir.

Geniş kapsamlılık: Antropolojik istihbarat, insan davranışını ve toplumu daha geniş bir bakış açısıyla ele alır. Daha kapsamlı ve bütüncül bir anlayışa olanak sağlar.

Zaman içinde tutarlılık: Antropolojik istihbarat, insan davranışını ve toplumu daha uzun bir zaman diliminde ele alır. Bu da değişen koşullara rağmen yorumlanan kültür üzerine tutarlı bir anlayışı mümkün kılar.

Esneklik: Antropolojik istihbarat, esnek bir yaklaşıma sahiptir. Araştırmacılar, hedef topluluğun gelişim ve dönüşümüne göre yöntemlerini uyarlayabilirler. Bu durum, istihbarat ihtiyaçlarının değişken ve karmaşık olduğu durumlarda özellikle önemlidir.

Bunların neticesinde antropolojik istihbaratın, istihbarat alanında kültürel unsurları, toplumsal yapıları ve insan davranışlarını anlama ve değerlendirmede daha derinlemesine, tutarlı, etkin ve kapsamlı bir disiplin olduğu savunulmaktadır. Fatih Dedemen farklı ve sorunlu gerekçelerle de olsa sosyolojik istihbarat ve kültürel istihbarat gibi terimlerin eksik olduğunu, antropolojik istihbaratın bütüncül ve bağıntılı bir tanımlama sunduğunu değerlendirmektedir (2022, s. 113).

2. ANTROPOLOJİK İSTİHBARATIN METODLARI, BİRİNCİL VE İKİNCİL KAYNAKLARI

Antropolojik istihbarat, antropolojinin metodolojilerini ve kimi kavramlarını kullanan, sosyal ve kültürel alanda, anlam dünyasına ilişkin bilgi üretmektedir. Bu istihbarat disiplini ele alınan topluluğun veya terör

örgütü üyelerinin davranışlarını, değerlerini, inançlarını, geleneklerini, normlarını, ritüellerini ve yaşam tarzlarını anlamak için etnografi, alan çalışması, gözlem, mülakat ve diğer nitel yöntemleri kullanır.

Antropolojinin antropolojik istihbarata uyarlanabilecek birincil kaynak bilgi elde edilmesini sağlayan metodları şunlardır:

Etnografi: Bir kültürün derinlemesine incelenmesidir. Etnografi, bir hedef topluluğun yaşam tarzını, değerlerini, inançlarını ve geleneklerini anlamak için kullanılır.

Alan çalışması: Araştırmacının bir hedef topluluğun içinde uzun süreli olarak yaşaması ve gözlem yapmasıdır. Alan çalışması, hedef toplulukla doğrudan temas kurmasını ve birinci elden bilgi toplamasını sağlar.

Gözlem: Araştırmacının bir hedef topluluğu veya olayı gözlem yoluyla incelemesidir. Gözlem, araştırmacının hedef topluluğun davranışlarını ve faaliyetlerini doğrudan gözlemlemesine olanak sağlar.

Mülakat: Araştırmacının hedef topluluğun içinde bulunan bir veya daha fazla kişiyle yapılan görüşmelerdir. Mülakat, hedef topluluk üyelerinden birinci elden bilgi toplanmasını mümkün kılar (Bernard, 2015, ss. 679-683).

Antropolojik istihbarata yine antropolojinin bilgi birikiminden uyarlanabilecek ikincil kaynakları şunlar olmaktadır:

Yazılı kaynaklar: Kitaplar, makaleler, raporlar, gazeteler, dergiler ve diğer yazılı kaynaklar hedef topluluk hakkında bilgi edinmeye yardımcı olur. Bu kaynaklar, hedef toplumun tarihi, kültürü ve diğer toplumsal yönleri hakkında bilgi sağlayabilir.

Görsel kaynaklar: Fotoğraflar, videolar, filmler ve diğer görsel kaynaklar hedef topluluk hakkında görsel bir bakış açısı sağlar. Hedef topluluğun yaşam tarzını, değerlerini, inançlarını ve geleneklerini anlamaya ve yorumlamaya destek olabilir (Bernard, 2015, ss. 675-678).

Antropolojik istihbaratta ikincil kaynaklar, birincil kaynaklarla araştırma yapma olanağı bulunmadığında veya birincil kaynaklardan elde edilen bilgilerin doğrulanabilmesi, daha derinlemesine yorumlanabilmesi ve analiz edilebilmesi için önemli araçlardır. İkincil de olsa bu kaynaklar, antropologların hedef topluluk hakkında daha derin bir anlayış

geliştirmelerine, daha doğru ve etkili istihbarat üretmelerine yardımcı olurlar.

Antropolojik istihbaratta kullanılan ikincil kaynaklar, hedef topluma ve istihbarat ihtiyacına göre değişebilir. Örneğin, bir çatışma bölgesindeki yerel halkın davranışlarını anlamak için antropologlar, çatışmanın tarihi, çatışmaya katılan taraflar ve çatışmanın yerel nüfus üzerindeki etkileri hakkında bilgi sağlayan yazılı ve görsel kaynaklara başvurabilirler. Yine antropolojik istihbarat bir terör örgütünün hedeflerini, imkân ve kabiliyetlerini belirlemek için örgütün ideolojisi, liderleri, geçmiş faaliyetleri ile tarih yazımı ve kimlik inşa pratikleri hakkında bilgi sağlayan yazılı ve görsel kaynaklara başvurabilir. Antropolojik istihbaratta kullanılan ikincil kaynakların güvenilirliği ve geçerliliği önemlidir. Bu nedenle bir terör örgütünün hedef topluluk belirlendiği bir araştırmada, örneklem olarak o terör örgütünün veya bağlı yapılanmalarının birinci elden ürettiği kültürel ve sanatsal materyalleri ele almak ve bunları analiz etmek daha anlamlı, derinlikli ve uzun erimli istihbarat üretilmesi olanağı verebilecektir.

3. ANTROPOLOJİK İSTİHBARAT, ANLATI, TARİH YAZICILIĞI VE KİMLİK İNŞASI

Bu çalışmada PYD/YPG terör örgütünün ikincil kaynak antropolojik istihbarat analizi için anlatı, tarih yazıcılığı ve kimlik inşası kavramları kullanılacaktır. Bu kavramlar, bir devletin varlığını meşrulaştırmak, vatandaşlarına ortak bir amaç ve kimlik duygusu vermek ve devleti sürdürebilmekte belirleyici antropolojik unsurlardır. Suriye'nin Kuzey ve Doğu'sundaki bir terör devletçisi anlatı, tarih yazımı ve ortak kimliğe ihtiyaç duyacaktır. Bu nedenle çalışmanın anahtar kavramları olarak seçilmişlerdir.

Antropoloji, anlatı, tarih yazıcılığı ve kimlik inşası arasında karmaşık ve dinamik bir ilişki vardır. Bu ilişki, insanların farklı kültürlerde nasıl yaşadıklarını, yaşamı nasıl anlamlandırdıklarını, nasıl kendilerini tanımladıklarını, nasıl değiştiklerini ve değiştirdiklerini ortaya çıkarmak için çeşitli yöntemler ve perspektifler kullanılmasını gerektirir. Bu kavramlar birbirlerini etkileyen ve şekillendiren süreçler olarak ele alınabilir.

Anlatı, bir olay veya olguyu belirli bir sırayla ve bir anlam çerçevesinde sunan bir iletişim sürecidir (Bruner, 2002, s. 43). Tarih yazıcılığı, geçmişte yaşanan olayların araştırılması, toplanması, değerlendirilmesi ve geleceğe yönelik anlam oluşturma niyetiyle yorumlanarak yazılı hale getirilmesidir (Woolf vd., 2015, s. 4). Kimlik inşası

ise, bir bireyin veya topluluğun kimliğini oluşturan unsurların bir araya getirilmesi ve anlamlandırılması sürecidir (Taylor, 2015, s.3).Görüldüğü üzere her üç kavram da anlam mefhumu etrafında topaklanmıştır.

Anlatı, insanların yaşadıkları olayları, deneyimleri, duygu ve düşünceleri sözlü veya yazılı olarak aktardıkları bir iletişim biçimidir. İnsanların tarihlerini, kültürlerini ve kimliklerini nasıl oluşturduklarını ve aktardıklarını gösteren anlatı, tarih yazıcılığının veri kaynağı ve aynı biçimde yöntemidir. Buradan devam edilince tarih yazıcılığı, anlatının kaynağı ve çerçevesi olabilmektedir. Kimlik inşası da anlatının ve tarih yazıcılığının hem amacı ve hem de sonucudur. Anlatıların tarih yazıcılığında önemli bir yeri vardır. Tarihçiler, geçmişini anlamak ve anlatmak için anlatıları kullanırlar. Anlatılar, tarihsel olayların ve olguların daha anlaşılır ve etkileyici bir şekilde sunulmasını sağlarlar ve tarihin neden-sonuç ilişkilerini ortaya koymaya yardımcı olurlar (Reck, 1983, ss. 8-9).

Antropologlar, anlatıları hem bir veri kaynağı hem de bir analiz yöntemi olarak kullanabilirler. Anlatılar, antropologlara insanların kimliklerini, değerlerini, inançlarını, normlarını, pratiklerini, ritüellerini, geleneklerini, tarihlerini ve kültürlerini nasıl oluşturduklarını ve aktardıklarını görme fırsatı verir. Ayrıca, anlatılar, antropologlara insanların farklı kültürlerde nasıl etkileşime girdiklerini, nasıl uyum sağladıklarını, nasıl değiştiklerini ve nasıl dönüştüklerini gösterirler (Götsch ve Palmberger, 2022, ss. 5-9). Anlatılar kimlik inşasında da belirleyici bir rol oynamaktadır, bireylerin ve toplulukların kimliklerini şekillendirmeye yardımcı olurlar. Bireylerin ve toplulukların kimlikleri, onların geçmişten gelen deneyimleri, değerleri ve inançları üzerine inşa edilir. Bu deneyimler, değerler ve inançlar, anlatılar yoluyla ve kuşaktan kuşağa aktarılmaya çalışılır. Somut bir örnek şu olabilir: bir milletin tarihindeki önemli bir olay, o milletin kimliğinin şekillenmesinde önemli bir rol oynayabilir. Bu olay, o milletin anlatılarında önemli bir yer tutar ve milletin kimliğinin bir parçası haline gelir.

PYD/YPG terör devletçliği kapsamında ele alındığında anlatı, devletçiliğin meşruiyetini, kimliğini, misyonunu ve vizyonunu ortaya koyan bir araç olacaktır. Çünkü anlatı, devletin kendisini nasıl tanımladığı, nasıl algıladığı ve nasıl algılanmak istediği ile ilgilidir. Anlatı sözde devletin tarihini, kültürünü, değerlerini ve hedeflerini yansıtacak; devletçiliğin iç ve dış politikasını, toplumsal yapısını, sözde ulusal çıkarlarını ve uluslararası

ilişkilerini etkileyecektir. PYD/YPG terör devletçığının anlatısını incelemekle terörist anlatıya karşı koyma yol ve yöntemleri geliştirilebilecektir.

Tarih yazıcılığı, özü itibarıyla geçmişin kaydedilmesi, değerlendirilmesi ve yorumlanması sürecidir. Bu anlamıyla bir topluluğa mensup insanların geçmişlerini nasıl anladıklarını, yorumladıklarını ve değerlendirdiklerini gösterir. Antropoloji, insanlığın kökenini, evrimini, çeşitliliğini ve kültürel mirasını araştırırken, tarih yazıcılığı, insanlığın geçirdiği olayları, süreçleri, dönüşümleri ve etkileşimleri kaydeder, analiz eder ve aktarır (Deluz-Chiva, 1965, ss. 572-574). Böylelikle antropoloji ve tarih yazıcılığı, insanlığın geçmişini ve bugünü aydınlatmak için etkileşimde bulunurlar. Örneğin, antropoloji, tarih yazıcılığından yararlanarak, bir toplulukta yaşayan insanların kültürlerini, yaşam biçimlerini, inançlarını ve değerlerini anlamaya çalışır. Tarih yazıcılığı ise, antropolojiden yararlanarak, insanların fiziksel, sosyal ve kültürel özelliklerini, farklılıklarını ve benzerliklerini ortaya koyar. Her iki disiplin de, insanlığın ortak tarihini, kültürünü ve kimliğini oluşturmak için çalışır. İlave olarak tarih yazıcılığı, anlatıya insanların geçmişteki olayları, süreçleri, dönüşümleri ve etkileşimleri nasıl kaydettiklerini, analiz ettiklerini ve aktardıklarını tanıtmaktadır. Tarih yazıcılığı, kimlik inşasına yönelik olarak da insanların geçmişleriyle, bugünleriyle ve gelecekleriyle nasıl bağlantı kurduklarını anlama olanağı verir.

PYD/YPG'nin hedeflediği terör devletçığın kurulması ve sürdürülmesinde tarih yazıcılığı, o sözde devletin anlatısını oluşturan ve destekleyen bir faaliyet niteliğinde olacaktır. Tarih yazmak devletin kimliğini, kültürünü, ideolojisini ve inançlarını şekillendirmektir. Tarih kurgusu, terörist devletçığın devletin geçmişini, bugünü ve geleceğini anlamlandırmak ve yorumlamak demektir. Nitekim tarih yazıcılığı, devletin başarılarını, zorluklarını, krizlerini ve çözümlerini kayıt altına alır ve dahası o devletin kurucu liderlerini, kahramanlarını, düşmanlarını ve müttefiklerini belirler. Terör devletçığının tarih yazım pratiklerini analiz etmek, gerekli önlemleri almak için imkân sunacaktır.

Kimlik inşası, insanların kendilerine ve başkalarına atfettikleri anlamlar, özellikler, roller ve değerler bütünüdür. Bir topluluk içindeki insanların kendilerini nasıl tanımladıklarını, farklılaştırdıklarını ve ifade ettiklerini belirler. Kimlik inşası, antropolojiye insanların farklı kültürlerde

nasıl yaşadıklarını, nasıl anlamlandırdıklarını ve nasıl değiştirdiklerini göstererek hizmet eder. Öte yandan kimlik inşası, topluluğun yaşadıkları olayları, deneyimleri, duygu ve düşünceleri nasıl aktardıklarını gösteren ipuçları sunar (Sökefeld, 1999, ss. 417-419). Antropologlar, kimlik inşasını hem bireysel hem de kolektif bir süreç olarak ele alırlar. Bireysel kimlik inşası, bir insanın kendisini nasıl tarif ettiği ve diğerlerinden nasıl ayırttığı ile ilgilidir. Öte yandan kolektif kimlik inşası, insanların nasıl ortak değerler, inançlar, normlar, pratikler, ritüeller, gelenekler ve tarihler paylaştıkları, nasıl gruplara ayrıldıkları ve nasıl diğer gruplarla ilişki kurdukları ile ilgilidir. Antropoloji, bir topluluktaki kimlik inşası süreçlerini değerlendirerek o insanların kültürleri içerisinde nasıl yaşadıklarını, nasıl anlamlandırdıklarını ve nasıl değiştiklerini anlamaya çalışır. Kimlik inşası pratikleri de antropolojiye insanların hayatlarını, kültürlerini ve toplumlarını anlama imkânı verir. Bu şekilde, antropoloji ve kimlik inşası, topluluktaki karmaşıklığı ve kültürel pratikleri bir diğerine yansıtan yorumsamacı bir ilişki içindedirler. Kimlik inşası ve tarih yazıcılığı ilişkisinde ise incelenen topluluğun geçmiş, bugün ve gelecek bağının nasıl kurulduğuna dair süreçler yer almaktadır.

PYD/YPG terörist devletçiğinde kimlik inşası, Kuzey ve Doğu Suriye'deki insanların sözde devlete bağlılık duygusu geliştirmesi için işe koşulmaya çalışılacak bir kabiliyet olacaktır. Kimlik, sözde vatandaşlarına, terör devletçiğinin değerlerini, geleneklerini ve inançlarını benimsediklerini hissettirmeye uğraşacaktır. Ortak kimlik devlete ve topluma aidiyet, ortak geçmiş ve ortak gelecek duygusudur. Devletçiğin kimlik inşa süreçleri bölgedeki insanların sözde devleti dış tehditlere karşı savunmaya daha istekli olmalarını amaçlayacaktır. Hedeflenen terörist devletçiğin kimlik inşa pratiklerini anlamak ülkemize yönelen tehdidin erkenden bertaraf edilmesine katkı verebilecektir.

Antropoloji, insanın hem fiziksel hem de sosyal yönlerini inceleyen bir bilim dalı olmakla birlikte ele alınan topluluğun kökenini, evrimini, çeşitliliğini ve kültürel mirasını araştırır. Anlatı, tarih yazıcılığı ve kimlik inşası ise, toplumların ve elbette kültürlerinin önemli yönlerini oluşturan kavramlardır. Antropoloji, çeşitli toplumların anlatılarını ve tarih yazıcılığını inceleyerek, bu toplumların kültürlerini ve kimliklerini daha iyi anlaşılmasına yardımcı olur. Örneğin, bir antropolog, bir kabilenin mitolojisini inceleyerek, o kabilenin dünyayı nasıl anlamlandırdığını öğrenebilir. Bu araştırma, antropologun o kabilenin kültürel kodlarını ve

değerlerini anlamasını mümkün kılar ve ayrıca, o kabilenin kimliğini oluşturan unsurları da ortaya koyar. Bir başka antropolog ise, bir toplumun tarih yazıcılığını inceleyerek, o toplumun geçmişini ve kimliğini nasıl inşa ettiğini yorumlayabilir. Böylesi bir yorumlama, antropologun incelenen toplumun kültürel hafızasını ve kimlik inşa sürecini anlamasına destek olur. Antropoloji, aynı zamanda, anlatı, tarih yazıcılığı ve kimlik inşasının kültürel farklılıklarını da inceleyerek, bu kavramların evrensel ve kültürel olarak özgün yönlerini ortaya koymaya yardımcı olmaktadır. Örnek olarak bir antropolog, farklı toplumlarda anlatıların nasıl kullanıldığını inceleyerek, toplumların anlatıya verdiği önemi ve anlatıların bu toplumların kültürlerinde nasıl bir rol oynadığını belirleyebilir. Antropoloji, anlatı, tarih yazıcılığı ve kimlik inşası ile doğrudan ilgilendir, çünkü bu kavramlar insanlığın geçmişini, bugününü ve geleceğini anlamak için önemli ipuçları sunar.

Antropolojik istihbarat açısından anlatılar, bir topluluğun veya kültürün tarihini, değerlerini ve inançlarını yansıtan önemli kaynaklardır. Terörist gruplar, propaganda ve ideolojilerini yaymak için anlatıları kullanır. Antropolojik istihbarat, bu anlatıları inceleyerek, terörist grupların hedeflerini, güdülerini ve yöntemlerini daha iyi anlayabilir. Örneğin, bir antropolog, anlamaya çalıştığı terör örgütünün sözde kahramanlık hikâyelerini analiz ederek, kahramanlığın terörist örgüt için ne anlama geldiğini yorumlayabilir. Bir başka örnekte, Antropolojik istihbarat, bir terörist grubun propaganda videolarını inceleyerek, o grubun kimlere hitap ettiğini, ne tür bir mesaj yaydığını ve bu mesajın izleyicilerle nasıl bir etkileşime girdiğini anlamaya çalışabilir. Bu bilgiler, terörist grupların propaganda faaliyetlerini durdurmak veya etkisiz hale getirmek için kullanılabilir.

Terörist gruplar, geçmişini kendi çıkarları doğrultusunda yorumlamak için muhtelif biçim ve içeriklerde tarih yazıcılığı pratikleri sergilemektedirler. Antropolojik istihbarat, bu pratiklerin ürünlerini terörist grupların kendi tarihlerini ve kimliklerini nasıl inşa ettiklerini yorumlamak için değerlendirebilir. Örnek olarak bir antropolog, terörist grubun kendi tarihini anlattığı bir kitabını analiz ederek, o grubun kökenlerini, gelişimini ve hedeflerini anlayabilir. Bu sayede terörist grupları daha etkili bir şekilde takip etmek ve analiz etmek mümkün olabilir.

Yine terörist örgütler, çeşitli propaganda tekniklerini işe koşarak kendi üyelerine ve destekçilerine ortak bir kimlik duygusu aşılama gayret göstermektedirler. Antropolojik istihbarat bu kimlik inşası süreçlerini inceleyerek, terörist grupların nasıl motive olduğunu ve nasıl harekete geçtiğini analiz edebilir. Bu çalışmanın da konusu olan somut bir örnekle, antropolog istihbaratçılar, PYD/YPG terör örgütüne bağlı KFR yapılanmasının çektiği sinema filmlerini inceleyerek, bu yapılanmanın Kuzey ve Doğu Suriye’de hangi tür anlatılarla ve tarihsel kurgularla kimlik, kültür ve yaşam tarzı oluşturmaya çalıştığını anlamaya çalışabilirler. Böylelikle, PYD/YPG tarafından kurulmaya çalışılan terör devletçiliğine karşı daha etkili bir şekilde mücadele etmeye yönelik karar verme süreçlerine anlamlı katkılarda bulunabilirler.

4. KFR YAPILANMASI VE LİTERATÜRDEKİ ETNOSENTRİK BAKIŞ

KFR 14 Temmuz 2015’te Kuzeydoğu Suriye’nin Ed-Derbesiye kasabasında kurulmuştur. Mevcut merkezi Suriye’nin Kamışlı ilçesindedir. PKK terör örgütünün sözde kültürel çatı yapılanması Mezopotamya Demokratik Kültür ve Sanat Hareketi’nin (TEV-ÇAND) Kuzey ve Doğu Suriye’deki bir bileşenidir. Fakat bütçesini esas olarak sözde Özerk Yönetim’in Kültür ve Sanat Komitesi sağlamaktadır. Benzer yapılar olarak 2018 yılında ayrıca Afrin Film Komünü ve Kobanê Film Komünü kurulmuş olmasına rağmen kısa süre sonra Zeytin Dalı Harekâtı ile dağıtılmışlardır. Açık kaynaklarda KFR’ye bağlı Şehba ve Cizre Bölgesi’nde de film komünleri olduğu iddia edilmekle birlikte bunların herhangi bir faaliyet ve ürünlerine ulaşılammıştır. KFR’nin iç organizasyon şemasında Senaryo, Yapım ve Diplomasi Komiteleri görülmektedir (Adar, 2022). KFR yapılanmasının kurucuları ve elebaşlarından bazıları Ehmed Tahir (5 Kasım 2021’de Suriye’deki bir hastanede öldü), Önder Çakar, Diyar Hesso, Nadiya Derweş, Sevinaz (aslında Safinaz) Evdikê, Shero Hinde ve Zilan Hemo’dur.

KFR yapılanması üzerine sınırlı bir akademik literatüre ulaşılabılmıştır. Mevcut çalışmalar ise etnosentrizmle maluldür. Bahar Şimşek KFR’nin “gündelik mücadelelere ve kültürel egemenliğe aracılık eden sinematografik bir habitusu hayata geçirerek belirli bir film kültürünü canlandırdığı” görüşündedir. Şimşek’e göre KFR, Kürt film üretim ve dağıtımını üzerinde bir faillik iddia ederek kendi varoluş biçimlerinde ısrar etmektedir. Dahası Şimşek, KFR ürünlerinin düşük çözünürlüklü

görüntülerinde, endüstriyalizme değil, sinemasal topluluklardaki çokluğa dayanan kusurlu bir Kürt kimliği sinemasının temsilini görmektedir (Şimşek, 2021, ss. 768-769).

Engin Sustam, Şimşek'in bıraktığı yerden devam ederek ve o filmleri hiç izlemediğini belli edecek şekilde, KFR'nin Fransız Yeni Dalgası ve Latin Amerika'nın politik sinemasından etkilenecek direniş ve devrim odaklı yapımlar gerçekleştirdiğini öne sürmektedir. Sustam bir sözde Rojava Sineması icat etmekte ve bu sinemada "kameranın, kurgudan ziyade kendini politik direnişin içinde konumlandırarak Kürt öznenin kamusal yaşamına odaklandığını ve çatışma bölgesindeki Kürt öznenin öfkesini, kırgınlığını ve sevincini belgesel bir dil kullanarak aktardığını" iddia etmektedir. Sustam'a göre KFR yapımı filmler kurmaca değil savaş cephelerinin politik okumasına yansıyan gerçekçi bir anlatıdır. KFR ürünleri politik-estetik bir yaklaşımla isyanın ve özgürleşmenin kodlarına inmektedir ve yapılanmanın kuruluşundan başından itibaren toplumsal hareketin dinamiklerinin bir parçası haline gelmiştir (Sustam, 2021, s. 795).

Şimşek ve Sustam PYD/YPG'nin propaganda ürünlerini Kürt etnik kimliği ile eşleyerek etnosentrizmin hakikat ve bilim dışılığını örneklemiştir. Etnosentrizm, olguları belirli bir etnik ve kültürel bakış açısından ele aldığını sanarak aslında o etnisiteyi hakikate aykırı biçimde basitleştirmektedir. Kürt etnisitesinin KFR filmleriyle sinema kültürünü canlandırabildiğini ve hatta o filmlerle özne olabileceğini ve özgürleşebileceğini savunmak her şeyden önce Kürtleri ve kültürlerini aşağılamaktır. Bahar Şimşek ve Engin Sustam böylelikle Kürt kültürel ifadelerinin tarihsel zenginliğini, karmaşıklığını ve değerini anlamakta başarısız olmaktadır. Etnosentrik bakış, Şimşek ve Sustam örneğinde, yanında durduğunu sandığı etnisitenin ilerlemesinin, aklı özgür bireyler inşa etmesinin önüne duran, ayrımcı bir körlük hali olmaktadır. Antropolojik istihbaratın etnik veya kültürel görelilik prensibi etnosentrizmin bölücü, aşağılayıcı ve bilim dışı tuzaklarına düşmemek için büyük önem arz etmektedir.

5. METODOLOJİ

PYD/YPG terör örgütünün sinema yapılanması KFR'nin çektiği 4 uzun metraj kurgu film nitel içerik analizi yöntemiyle değerlendirilmiştir. Sinema filmlerinde nitel içerik analizi, filmlerin içerdiği anlamları, temaları, değerleri, sembolleri ve mesajları ortaya çıkarmak için kullanılan bir

araştırma yöntemidir. Nitel içerik analizi, incelenen filmlerin görsel, işitsel ve sözel unsurlarını sistematik bir şekilde kodlayarak, filmlerin sosyal ve kültürel bağlamlarını anlamaya çalışır. Film örneklemini seçtikten sonra, filmleri izlemek ve filmlerin anlatsal, görsel ve işitsel özelliklerinin nasıl anlam ürettiğini ve o filmlerin toplumsal, tarihsel ve kültürel değerleri nasıl bir anlam kurgusu içinde inşa ettiğini yorumlamak gereklidir (Neuman, 2008, ss. 466-471).

Nitel içerik analizi yapılırken filmler, bu çalışma için tanımlanan antropolojik istihbaratın birbiriyle yakından ilişkili şu üç başlığı ekseninde analiz edilmiştir:

Anlatı imkânları ve kabiliyeti: PYD/YPG terör örgütünün çektiği KFR yapımı filmler için kullanabildiği maddi kaynaklar, harekete geçirebildiği insan kaynağı ve diğer teknik olanaklar anlatı imkânlarını oluşturmaktadır. Anlatı kabiliyeti ise terör örgütünün kendi ideolojisini, amaçlarını, stratejilerini, eylemlerini ve taleplerini etkin ve ilgi çekici bir şekilde aktarabilme yeteneğidir. PYD/YPG terör örgütünün anlatıları, başta Kuzey ve Doğu Suriye’de, sonrasında PKK’nın etkin olduğu yerlerde ve terör devletliği için diplomatik etki oluşturmak istediği ülkelerde; hem kendi üyelerini hem de potansiyel destekçilerini, sempatanlarını, işbirlikçilerini, rakiplerini ve hasımlarını etkilemeyi amaçlamaktadır. Anlatı kabiliyeti, kullanılan sözlü, yazılı, görsel, işitsel, dijital ve sanatsal araçlarla ortaya konulan metinlerin niteliği ve olası etkileşimi ile ölçülebilir. PYD/YPG terör örgütünün anlatı kabiliyeti, örneklemedeki sinema filmlerine ait içerik, biçim, üslup, tutarlılık, olası ikna ve etkileşim, yaratıcılık, yenilikçilik gibi kriterler çerçevesinde yorumlanmıştır.

Tarih yazıcılığı kabiliyeti: Tarih yazıcılığı kabiliyeti, tarihi olayları ve süreçleri kaydetmek, analiz etmek, yorumlamak ve yeniden sunmak için gerekli olan beceri ve yetkinliklerdir. PYD/YPG’nin tarih yazıcılığı kabiliyeti, Kuzey ve Doğu Suriye’de inşa etmeye uğraştığı terör devletliğinin dayanacağı hayali tarihsel kurguyu, yine ürettiği kurgu sinema filmleri üzerinden anlatabilme yeteneği olarak tanımlanmış ve yorumlanmıştır.

Kimlik inşası kabiliyeti: Bir terör örgütünün kimlik inşası, kendi ideolojisini, amaçlarını, stratejilerini, eylemlerini ve taleplerini bir kurgu kimlikle ilişkilendirerek anlamlı, etkin, etkileşime uygun ve ilgi çekici bir şekilde aktarabilme yeteneğidir. PYD/YPG’nin kimlik inşası kabiliyeti ise,

Kuzey ve Doğu Suriye'deki kimlik inşası sürecini yönetebilmek, kimlikler arasında uyum sağlayabilmek, kimlik krizleriyle baş edebilmek ve terör devletçığının sözde ortak kimliğini geliştirebilmek için gerekli olan beceri ve yetkinlikleri olarak anlaşılmıştır. Analiz edilecek KFR yapımı sinema filmlerindeki kimlik inşası kabiliyeti, sözde ortak kimliği film içeriklerinde tanımlama, anlamlandırma, aktarma yetisini içerecek biçimde yorumlanmıştır.

6. ÖRNEKLEM

Bu çalışmada, temel verileri aşağıda listelenen KFR'nin çektiği 4 uzun metraj kurgu film örneklem alınmıştır:

Ji Bo Azadiyê / The End Will Be Spectacular (2019): Ersin Çelik'in yönettiği ve senaryosunu Aysun Genç ile birlikte yazdığı bir savaş filmidir. Film, DAİŞ tarafından öldürülen kardeşinin izini aramak için memleketine dönen Zilan adlı genç bir kadının hikâyesini anlatır. Ancak memleketi, Diyarbakır'ın Sur ilçesi eskisi gibi değildir, Hendek olayları yaşanmaktadır. Film Zilan'ın pasif bir tank olmayacağını vaat etmektedir.

Kobanê / Kurdish Sniper (2022): Özlem Yaşar'ın yönettiği, senaryosunu Özlem Arzêba ve Medya Doz'un birlikte yazdığı bir savaş filmidir. Film, 2014-2015 yılları arasında YPG ve YPJ ile DAİŞ arasında yaşanan Ayn El Arab (sözde Kobanê) kuşatmasını konu aldığını iddia etmektedir. Filmin tematik vaadi, sayıca ve silahça üstün olmamalarına rağmen, Zehra isimli YPJ'li bir kadın teröristin sözde Kobane'yi ölümcül DAİŞ tehdidinden korumak için direnen arkadaşlarına rehberlik etmesidir.

Berbû / The Wedding Parade (2022): Sevinaz (Safnaz) Evdike'nin yazıp yönettiği film dram türündedir. Sözde Rojava'da Türk Silahlı Kuvvetleri'nin hava operasyonları ile kaderlerinin yıkıcı biçimlerde değiştiğini öne süren üç genç kadının hikâyesini anlatan bir kurgu filmidir.

Gava Şitil Mezin Dibin / When the Seedlings Grow (2022): Rêger Azad Kaya'nın yönettiği, senaryosu Rêger Azad Kaya, Deniz Dery ve M. Emin Engîzek'e ait bir dram filmidir. Film sözde Kobanê'de yoğurt satan bir baba-kızın ve evini arayan bir çocuğun bir günlük macerasını anlatmaktadır. Tanıtımında filmin savaş ve sözde devrim sonrası Ayn El Arab'da değişen, gelişen yeni toplumsallığa dikkat çektiği yer almaktadır.

7. BULGULAR

Dört film de izlenmiş ve bu çalışmanın metodolojisinde çerçevesi üç temel başlık üzerine yorumlanmıştır.

7.1. Anlatı İmkânları ve Kabiliyeti

Terör örgütü PYD/YPG'nin kurgu sinema filmlerine önem verdiği, profesyonel düzeyde olmasa da sınırlı bütçe ve yıldız oyuncu bulunmayan filmler seviyesine uygunkaynak ayırdığı görülmektedir. Filmlerde orta kalite dijital kameralar kullanılmaktadır. Karmaşık olmayan, fazlaca basit kamera hareketleri ile çekim yapılmakta; film kurguları da son derece amatör biçimde icra edilmektedir. Görüntü yönetmenliği estetik bir değer arz etmemektedir. Ses dizaynı ve efektleri başarısız, görsel efektler ise çok kötüdür.

Anlatı imkânlarındaki bu başarısızlıklara rağmen PYD/YPG, Kuzey ve Doğu Suriye'deki görece coğrafi ve politik alan hâkimiyeti nedeniyle uygun çekim ortamları ve çok sayıda amatör oyuncu ve figüran bulabilmektedir. KFR bu sayede geniş mekânlarda kalabalık sahneler çekebilmektedir. Bölgede gösterim yapılabilecek sinema salonu yoktur. Fakat terör örgütü bunu avantaja çevirmeye çalışmaktadır. Çekilen filmler mahallelerde, sokaklara perde gerilerek veya tek tek evlerde gösterilmekte; bölge halkıyla yakın etkileşim sağlanmakta ve filmin içeriğinden ayrı olarak birebir propaganda olanağı elde edilmektedir. Bir başka nokta, KFR'nin Diploması Komitesi, PKK terör örgütünün mevcut diploması imkânlarını kullanmaktadır. Örneğin, İran sinemasına taklit seviyesinde öykülenen ve kötü bir film olan Gava Şitil Mezin Dabin (2022) diplomatik olanaklar sahaya sürülerek Tayland, İsviçre, İsveç, Uruguay, Kolombiya ve Japonya'daki ikinci sınıf film festivallerinden ödüller alabilmiştir.

KFR yapımı filmler üzerinden değerlendirildiğinde PYD/YPG'nin anlatı kabiliyetinden söz etmek mümkün değildir. Senaryo yazımı, yönetmenlik ve oyunculuk performansları çok kötüdür. Dört filmin hiçbirinde başı, ortası ve sonu belli, tutarlı bir öykü yoktur. Anlatım epik veya epizodik bile değildir; birbiriyle bağlanmayan, tutarsız fragmanlar halinde ilerlemektedir. Sözde savaş türündeki filmlerde ucuz aksiyon filmlerini kötü bir şekilde taklit eden saçma sekanslar aralara eğreti halde serpilmiş durumdadır. Karakterler ve olaylar seyircide nefret, korku, empati, sempati, hayranlık veya herhangi bir his uyandırmaktan uzaktır.

PYD/YPG'nin filmleri her şeyin araya sokuşturulmaya çalışıldığı ama hiçbir şeyin anlatılmadığı; izleyiciye umut vermeyen, ezik, arabesk yenilgi anlatılarından ibarettir.

Başkarakter olarak sunulanlar dâhil tüm karakterler özdeşleşmeye fırsat veremeyerek ekrandan geçip gitmektedirler. Filmlerde sadece hiçbir biçimde muktedir olmayan, sürüklenen tipler vardır. Örnek olarak Ji Bo Azadiyê'de (2019) Zilan başkarakter olarak konumlanmıştır ve pasif kalmayacağı bildirilmiştir. Ancak filmin içeriğinde Zilan pasif bir tanıktır, öncü veya müdahaleci değildir; olayları seyretmekte, elinde bir tüfikle gezip durmaktadır. Hatta filmin bir noktasında öykünün akışında nedeni açıklanmadan, gerekçesiz olarak ortadan kaybolmaktadır.

Kobanê'de (2022) Zehra'nın arkadaşlarına rehberlik edeceği belirtilmiştir. Fakat Zehra da filmde rehberlik etmemekte, yine senaryo tarafından zaman zaman unutulmakta, olayların ve YPG'li erkek teröristlerin peşinden sürüklenmektedir. Dahası Zehra filmde zekâsı olmayan bir sözde yiğitliği temsil etmektedir. Gerilla türü bir yapıya sahip YPG/YPJ'li teröristleri DAİŞ'e karşı koymak için çölde cephe savaşına ikna etmeye çalışmaktadır.

Berbû (2022) filminin başında düğünü yaklaşan Güle ve ailesi, Türk hava bombardımanı başlayınca evlerinden sürülmektedirler. Ama hikâye birden yeni evli Barin karakterine kaymaktadır. Üzerinde hâlâ beyaz gelinliği olduğu halde çölde dolanmaktadır. Mülteci merkezine götürülürken ailesi direnmekte ama Barin'in kendisi hiçbir şey yapmadan, uyuşuk bir ruh haliyle olan biteni izlemektedir. Filmin orta noktasında, üçüncü ve son bir karakter daha çıkmaktadır. Nazê mülteci kampında yaşamakta, içinde bulunduğu duruma ve baskıcı annesine içinden içerlemekte, bir başka mülteci erkeğe karşı aşk gibi bir şeyler hissetmektedir. Filmin sonunda hiçbir şey olmamakta, karakterler mevcut hallerini kabul etmektedirler.

Gava Şitil Mezin Dibin (2022) İran sinemasının biçim ve içeriğine beceriksizce özenmeye çalışan bir yapıdır. Kimi uluslararası ödüller almasının esas nedeni PKK terör örgütünün diplomasi imkânlarıdır ama buna ilave olarak bir de İran'ın, Batı'ya iyi gelen, berideki seyircinin ötekine acıyarak kendisini rahatlatmasını sağlayan Oryantalist sinemasını taklit etmesini de saymak gerekir. Filmde küçük kadın Zelal karakteri başta olmak üzere ana karakterler diğer KFR filmlerindeki gibi edilgen ve olan biteni seyreden tiplerdir. Bir günlük maceralarında tanıklık ettikleri şeyler sözde

Rojava'daki ilkokul müsameresi kalitesinde sunulan dayanışma, toplanma ve sözde savunma örnekleridir. Filmin basın bülteninde vaat ettiği gibi Ayn El Arab'da değişen, gelişen herhangi bir toplumsallık, kurulan herhangi ciddi bir yapı görünmemektedir ve en önemlisi hayali devletçiğin hiçbir üretimi yoktur.

7.2. Tarih Yazıcılığı Kabiliyeti

Anlatı kabiliyeti belirtisi göstermeyen KFR yapımı uzun metraj kurgu filmlerin PYD/YPG terörist devletçiği için tarih kurgusunu anlamlı bir biçimde inşa edemeyeceği ve aktaramayacağı açıktır. Zaten KFR filmlerinin uçşan tarihsel aklı Kuzey ve Doğu Suriye'den çok PKK/PYD terör örgütünün Hendek yenilgisindedir. Bununla birlikte PYD/YPG'nin ABD şemsiyesi altında var olabildiği sözde Rojava'ya yönelik tarih yazıcılığında Hendek olaylarındaki mağlubiyetini Suriye sınırlarını aşan bir milat olarak kurguladığı düşünülmelidir. KFR'nin ilk sinema filmi Ji Bo Azadiyê'de (2019) olduğu gibi yapılanmanın Stêrk TV'de yayınlanan 16 bölümlük ilk TV dizisi Tava Sor (2022) da aynı süreci "bir gün intikamını alacağız" temasıyla işlemektedir. PYD/YPG'nin, ABD himayeli terör devletçiğinin meşruiyetini, içte ve dışta Türkiye'ye karşı konumlandırmak niyetinde olduğu görülmektedir. Nitekim Merve Önenli Güven de "Terör örgütü anlatısını Türkiye'ye karşı bir zafer üzerine inşa etmek istiyor. Çünkü devletleşme bir devlete karşı kazanılan zaferle meşru aktör olma imkânını yaratır" görüşündedir (M. Önenli Güven, kişisel iletişim, 17 Ekim 2023).

Tarih yazıcılığının çok önemli bir ayağı; ayakları tarihteki etnik, kurgu veya gerçek büyük anlatılara basmaktır. Çünkü tarih kurgusu köklerden güç alır ve o sayede geleceğe yönelir. KFR filmlerinde Kürt etnisitesinin geçmişine, destan vb. epik anlatılarına veya PKK terör örgütünün tarihçesinin herhangi bir bölümüne anlamlı hiçbir atıf yoktur. Terör örgütünün tarihsel referansları ve hafızası silinmiş haldedir. Öte yandan, tarih yazıcılığı geçmişle ilgili olduğundan daha çok gelecekle ilgilidir. KFR filmlerinde salt sözde coğrafi Rojava'ya ilişkin bir gelecek vizyonu mevcut değildir, en fazla Türkiye'ye yönelik uzun vadeli mesajlar okunabilmektedir. Bu haliyle, PYD/YPG çektiği sinema filmlerinde Kuzey ve Doğu Suriye'yi temsil etmeye aday bir özne gibi bölgenin tamamına dair bir şey söylememekte, Türkiye'yi filmler marifetiyle yenme rüyasını tatmin etmektedir.

7.3. Kimlik İnşası Kabiliyeti

KFR sinema filmlerindeki karakterlerde özgür akıl ve vicdana sahip, kurucu, üretici, umutları ve gelecek tasavvurları olan ne bir sözde Rojavalı kimliği ne de bir Kürt yurttaş kimliği öngörülmemektedir. Filmlerin ana karakterleri dahi silik, ezik, ağlayıp sızlayan, olan bitenin ardından sürüklenen ama daha mühimi zekâdan yoksun bireyler olarak çizilmiştir. Dolayısıyla KFR filmlerinde temel olarak iki tür kimlik inşası tespit edilebilmektedir. Birincisi, zaman ve mekânın dışında, akla ihtiyacı olmayan ama sakil bir Rambo gibi savaşıyor, nihayetinde kesin olarak ölen eril kimlik. İkincisi ise yine zaman ve mekândan yoksun ve yine asgari akli melekelerden koparılmış; ömrünü tanık olmakla değil, boşlukta bir şeylerin görüntüsüne maruz kalmakla geçiren ve sonunda unutulmakla yok olan kadın kimliği.

Terör örgütü elindeki tüm propaganda olanaklarıyla sözde Rojava meselesini bir kadın devrimi olarak reklam etmektedir. Lakin sinema filmi formatındaki PYD/YPG anlatılarında kadın, bizzat anlatıcı tarafından unutulandır. Dört filmin kadın karakterleri Zilan, Zehra, Güle, Barin, Nazê ve Zelal senaristlerin kolayca unutabileceği kadar ikincil, patriyarkal ve örgütsel tahakkümün altında oradan oraya savrulan, sureti olan ama kişiliği olmayan bir kimlik inşası örneği sergilemektedirler. Sevinaz (Safinaz) Evdike'nin kadın filmi Berbû'da (2022)dahi kadınlığın akıntıya kapılıp kaybolması, PYD/YPG terör örgütünün kendi kadın kadrolarındaki öğrenilmiş ve içselleştirilmiş erkek hegemonyasının işareti. Toplamda bakılınca KFR filmlerinde etnik kimlik yahut en azından terör devletçiği için ortak bir kimlik değil, insani değerlerden yalıtılmış boş bedenler inşa edilmeye çalışılmaktadır.

SONUÇ

Antropolojik istihbaratın yöntem ve kavramları ışığında ve örneklemeden hareketle PYD/YPG terör örgütünün Kuzey ve Doğu Suriye'de terör devletçiği inşa etme ve sürdürme yönünde anlatı, tarih yazıcılığı ve kimlik inşası kabiliyetlerinin bulunmadığı savunulmaktadır. KFR yapılanmasının süreç içinde mali, yetişmiş eleman ve teknik manada anlatı imkânlarının genişlemesi elbette olanaklıdır. Fakat PYD/YPG, PKK terör örgütünün Suriye koludur ve PKK'nın doğasına içkin biçimde, ontolojik olarak anlatı kabiliyeti mevcut değildir. Teröristbaşı Abdullah Öcalan'ın kendisinin "Apo Klani" olarak tanımladığı, modernizm öncesi asabiyet

ilişkilerine dayanan PKK'nın anlam dünyası, roman yahut sinema gibi modern türlerde anlatı yeteneğine sahip olamayacaktır (Yılmaz, 2023).

Diğer taraftan KFR, film yapım ve gösterim süreçlerinde bölgeden insanlara daha kolay ulaşabilmekte, göz göze propaganda yapabilmekte, harekete geçirebilmekte, filmleri belli bir oranda o kitleye mal edebilmektedir. İlave olarak, PKK terör örgütünün diplomatik olanaklarını kullanarak uluslararası propaganda biçim ve içeriklerini çeşitlendirebilmektedir.

Ayrıca KFR filmlerinin sosyal medyada veya terör örgütüyle iltisaklı forumlar gibi çeşitli internet kaynaklarındaki etkileşimlerine baktığımızda, PKK ve PYD/YPG üye ve sempatanlarına veya potansiyel kitlesine özgüven kazandırdığı, bağlılıklarını tahkim ettiği görülmektedir. Filmlere dair internet ortamında yapılan bireysel yorumlarda anlatılan öyküyü, bir sahneyi veya herhangi bir oyuncuyu beğenen görüşlere rastlanmamaktadır. Bunun yerine, KFR ürünlerinin niteliklerinden bağımsız olarak “film ve hatta TV dizisi bile çekebiliyoruz(!)” denmektedir.

PYD/YPG terör örgütünün KFR üzerinden görsel ve işitsel anlatı üretimine karşı önleyici tedbirler alınmalı ve etkin mücadele yöntemleri geliştirilmelidir. Bölgedeki halkın terör örgütüne karşı bilinçlendirilmesi ve PYD/YPG'nin diplomatik olanaklarının kısıtlanması terörle mücadelede diğer önemli adımlar olacaktır. Antropolojik istihbaratın terörizmin anlatı imkân ve kabiliyetlerini analiz etmek ve bunlara karşı alternatifler sunmak için daha derinlikli, kapsamlı, sürekli, tutarlı ve esnek olarak kullanılması gerektiği önerilmektedir. Terörist anlatıların bütüncül ve bağlamsal bir şekilde incelenmesi, terör örgütlerinin ideolojik, psikolojik ve kültürel zaaflarını ortaya çıkaracaktır. Bu da terör örgütlerinin anlatsal olanak ve yeteneklerini zayıflatmak ve halkın desteğini kazanmak için fırsatlar sunacaktır.

KAYNAKÇA

- Acun, C., ve Görücü, K. (2023). *PKK / YPG'nin Suriye'de Devlet Hayali*. Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları (SETA) Vakfı.
- Adar, N. (2022, Mart 31). Rojava Film Commune: 7 years reflecting the Rojava Revolution. *ANF English*. Erişim tarihi: 18 Aralık 2023. <https://anfenglish.com/culture/rojava-film-commune-7-years-reflecting-the-rojava-revolution-59008>

- Bernard, H. R. (Ed.). (2015). *Handbook of methods in cultural anthropology* (Second edition). Rowman & Littlefield.
- Bruner, J. S. (2002). *Acts of meaning* (10. print). Harvard Univ. Press.
- Dedemen, F. (2011). *Antropolojik istihbarat Açısından 11 Eylül 2001 Sonrası Afganistan Örneğinin İncelenmesi* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Harp Akademileri Komutanlığı Stratejik Araştırmalar Enstitüsü.
- Dedemen, F. (2022). Antropolojik istihbarat: Pozitivist ve Post-Pozitivist Paradigmalar Bağlamında Özneyi Anlamak Üzerine Bir Model Önerisi. *Güvenlik Çalışmaları Dergisi*, 24(1), 101-120.
- Deluz-Chiva, A. (1965). Anthropology, history and historiography. *International Social Science Journal*, 17(4), 571-581.
- Department of Defense. (2014). *Insurgencies and Countering Insurgencies, Field Manual 3-24*. Headquarters Department of the Army.
- Gavriel, A. J. D. (2014). Incorporating Cultural Intelligence into Joint Intelligence: Cultural Intelligence and Ethnographic Intelligence Theory. İçinde T. H. Johnson & B. S. Zellen (Ed.), *Culture, Conflict, and Counterinsurgency* (ss. 19-45). Stanford University Press.
- Götsch, B., ve Palmberger, M. (2022). The Nexus of Anthropology and Narrative: Ethnographic Encounters with Storytelling Practices. *Narrative Culture*, 9(1), 1-22.
- Gray, C. S. (2002). Thinking Asymmetrically in Times of Terror. *The US Army War College Quarterly: Parameters*, 32(1).
- Korgun, İ. (2021). Suriye'de PYD/YPG Yapılanmasının Türkiye'nin Sınır Güvenliğine Etkileri. *Ahi Evran Akademi*, 2(1), 1-10.
- Kriebel, D. W. (2015). Anthropological Theory and Intelligence. *Global Security & Intelligence Studies*, 1(1), 55-93.
- Neuman, W. L. (2008). *Toplumsal araştırma yöntemleri: Nitel ve nicelik yaklaşımlar* (S. Özge, Çev.; 2. basım, C. 2). Yayın Odası Yayınları.
- Önenli Güven, M. (2023, Ekim 17). *Kişisel Görüşme* [Kişisel iletişim].
- Paleček, M., ve Risjord, M. (2013). Relativism and the Ontological Turn within Anthropology. *Philosophy of the Social Sciences*, 43(1), 3-23.
- Reck, G. G. (1983). Narrative Anthropology. *Anthropology and Humanism Quarterly*, 8(1), 8-12.
- Renzi, F. (2006). Networks: Terra incognita and the case for ethnographic intelligence. *Military Review*, September–October 2006, 180-186.

- Sökefeld, M. (1999). Debating Self, Identity, and Culture in Anthropology. *Current Anthropology*, 40(4), 417-448.
- Sustam, E. (2021). Kurdish Art and Cultural Production: Rhetoric of the New Kurdish Subject. İçinde H. Bozarlan, C. Gunes, & V. Yadirgi (Ed.), *The Cambridge History of the Kurds* (1. bs, ss. 775-802). Cambridge University Press.
- Şimşek, B. (2021). A Cinematography of Kurdishness: Identity, Industry and Resistance. İçinde H. Bozarlan, C. Gunes, & V. Yadirgi (Ed.), *The Cambridge History of the Kurds* (1. bs, ss. 752-774). Cambridge University Press.
- Taylor, S. (2015). Identity Construction. İçinde K. Tracy, T. Sandel, & C. Ilie (Ed.), *The International Encyclopedia of Language and Social Interaction* (1. bs, ss. 1-9). Wiley.
- Woolf, D. R., Feldherr, A., Hardy, G., Hesketh, I., Foot, S., Robinson, C. F., Rabasa, J., Satō, M., Tortarolo, E., Macintyre, S., Maiguashca, J., Pók, A., ve Schneider, A. (Ed.). (2015). *The Oxford history of historical writing* (C. 1). Oxford University Press.
- Yılmaz, Z. (2023, Haziran 11). *PKK'nın Edebiyat İle İmtihani: "İlle de Roman Olsun (!)"*. TERAM. Erişim tarihi: 18 Aralık 2023. <https://teram.org/Icerik/pkk-nin-edebiyat-ile-imtihani-ille-de-roman-olsun-236>